

Lektion 1

FÖRBEREDELSE

- Olika slags plattor.
- Förbereda underlaget.
- Mäta och markera.

■ EXEMPEL:

Mät upp för plattor på vägg eller golv.

Lektion 2

SÄTT UPP KAKEL

- Blanda kakelfix.
- Använda kakelsnöre.
- Tandspacklar.
- EXEMPEL: Lägg klinker på golvet.

Lektion 3

FINA FOGAR

- Välj rätt fogmassa.
- Fogar i flera färger.
- Verktyg till fogning.
- EXEMPEL: Svart fog mellan vita plattor.

Lektion 4

KANTER OCH HÅL

- Dela plattan med tång.
- Gör hål med tång eller borr.
- Gör hål med hammare.
- EXEMPEL: Skär kakel med en manuell kakelskärare.

Lektion 5

FÖR DE ERFARNA

- Runt fönstret.
- Kakel på gering.
- EXEMPEL: Snygga hörn med gerade plattor.

Lägg klinker – sätt kakel

Vem som helst kan sätta upp kakel. Det svåra är att få plattorna i snygga, raka rader. Men det visar vi dig i denna kurs så att du lyckas med plattsättning på både golv och vägg.

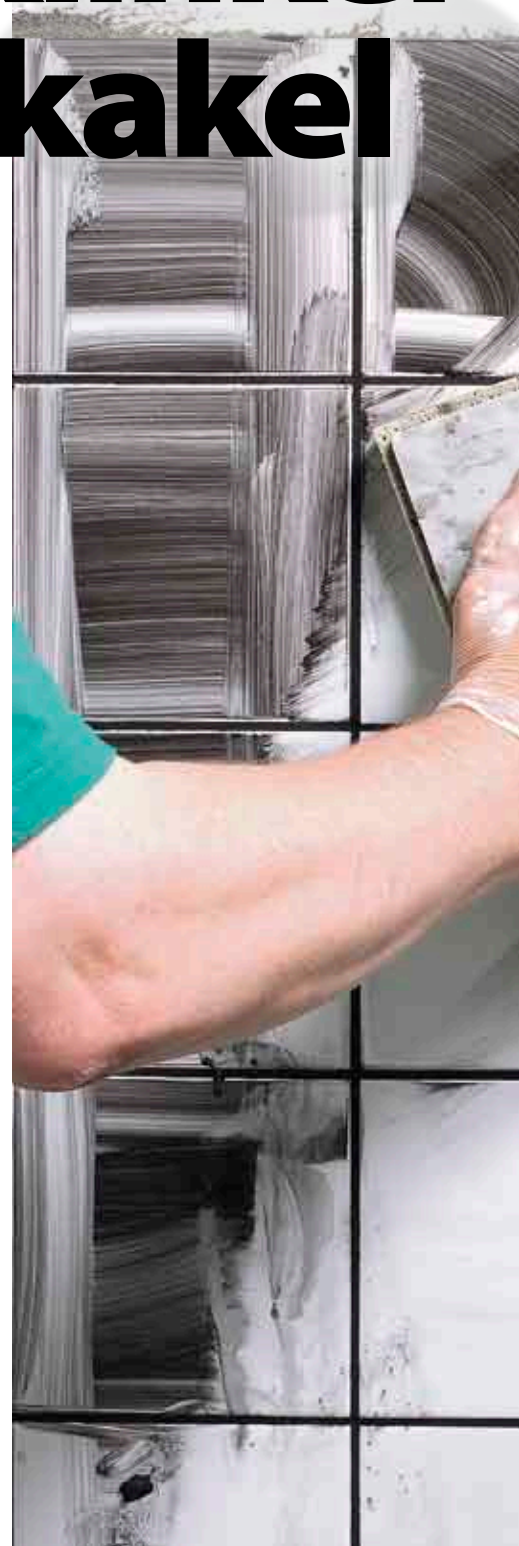
Du kan själv välja om du vill sätta upp vita plattor i rad efter rad eller om du vill ha diagonala mönster, bårder eller olika kulörer på plattorna. Och vi talar inte bara om väggar. Platt-sättningskonst gäller även för läggning av klinkergolv. När du blivit förtrogen med tekniken klarar du alla arbeten.

Det bästa sättet att lära sig hur man blir en bra plattsättare är att börja med det elementära: uppsättning av plattor i snörräta rader. Oavsett om du sätter dem på väggen eller lägger dem på golvet är de grundläggande reglerna desamma.

Delta i alla fem lektionerna i kursen, så lär du dig så mycket om kakel och klinker att du själv kan sätta upp dem.

Den första lektionen handlar om kakelsättning. Du kommer att lära dig varför man inte börjar i ett hörn och fortsätter tills väggen är klar.

Till kursen har vi valt en standardplatta på 147 x 147 mm, som man oftast kallar 15 x 15 cm. Det beror på att vi arbetar med en fog på 3 mm och tillsammans med plattan får man en radbredd (höjd) på 15 cm. De metoder du lär dig under lektionen gäller för alla slags plattor. Har du väl lärt dig sätta upp standardplattor, kan du limma fast i stort sett vad som helst på både vägg och golv.

Om man bara vet
hur man ska göra,
är det lätt att sätta
upp kakel.

TIPS

Kaklet blir inte snyggare än den sista tvättningen. Senast dagen efter fogning måste du tvätta bort rester av bruk och den vita hinnan på plattorna. Det gör du lättast med vatten och ev. lite diskmedel.

Underlaget ska vara absolut plant

Innan du öppnar alla paket med kakel eller klinker ska du undersöka om underlaget är absolut plant och rakt.

Vi kan acceptera en liten avvikelse på plus/minus 1,5 mm. Det innebär att det inte får skilja mer än högst 3 mm mellan den högsta och den lägsta punkten. Detta kollar du lättast med ett långt vattenpass eller en rät bräda (gärna en aluminiumprofil) som förs längs väggen eller över golvet. Skulle underlaget ha större avvikelser gör du klokt i att jämna till det med t.ex. spackelmassa. Det är bättre än att chansa på att det säkert går – för det gör det inte! Använder du större eller rustika plattor så kan ojämnheter i underlaget innebära att plattorna sitter snett, inte får fäste eller helt enkelt spricker.

Uppsättningen av kakel görs på exakt samma sätt oavsett om underlaget är en våtrumsvägg, en putsad vägg, en lättbetongvägg, gammalt kakel eller naken betong. Välj kakelfix efter underlaget.

Om du sätter kakel på en kakelvägg måste samtliga plattor i väggen sitta fast och vara rena. Läs på förpackningen till kakelfixet vad som rekommenderas. Knacka bort lösa plattor och fyll igen med

Plattorna ska sättas på en vägg av lättbetong. Först skrapas väggen med tandspackeln så att ytan blir slät och jämn.

spackelmassa så att väggen blir plan. Ytan ska förstås vara ren.

Oavsett underlaget kan det vara en fördel att prima ytan så att den inte suger fukten ur kakelfixet, som då mister sin styrka.

Kontrollera och mät

När du har kollat att underlaget (golvet eller väggen) är plant har du kommit en bit på väg. Men en plan yta är inte allt. Hörnen i rummet ska helst vara vinkelräta. Om de inte är det är det stor risk att en del plattor måste skäras snett och det ser inte alltid så snyggt ut.

Att rätta till vinklarna i rummet hör till förarbetet. Och det material man behöver är i regel bara lite putsbruk. När vinklarna är rätta fortsätter vi med att mäta upp för kaklet.

Själva mätningen beror faktiskt på hur kaklet ska avslutas. Ska plattorna gå hela vägen ner till golvet och sluta tätt? Alltså som i ett badrum. Eller ska de sluta en bit ovanför, som t.ex. ovanför köksbänken?

Om golvet redan är lagt sätts plattorna på väggen upp med ett avstånd på endast en fogbredd mot golvet. Är golvet inte klart mäter du dig fram till färdig golvhöjd och sätter upp en list på den höjden. Listen kan sedan stötta den understa kakelraden.

VIKTIGT

Var försiktig i våtrum. En kaklad vägg är inte tät – fogarna släpper igenom fukt. Därför ska väggarna i våtrum först strykas med tätskikt innan du kaklar.

Plattor av lera eller sten

Kakel- och klinkerplattor är keramiska och består av lera. Leran är för det mesta en blandning med flera tillsatts-material vars uppgift är att göra blandningen smidig eller stark. När man har fått önskad lerblandning formas plattan innan den läggs till torkning och bränning.

De keramiska plattorna är antingen våtpressade eller torrpresseade. Våtpressade plattor tillverkas av en relativt fuktig lerblandning som pressas genom ett munstycke. Detta formar ytan och de två parallella sidorna innan plattan skärs loss med ett vinkelrätt snitt. Plattornas storlek kan variera en smula.

Torrpressade plattor tillverkas av en torr lerblandning och pressas i formar under högt tryck. Olika lerblandningar och bränningstemperaturer ger olika slags plattor.

VÅTPRESSADE PLATTOR

Våtpressade plattor kännetecknas av att vara genomfärgade och ha ett rustikt utseende. De är hårda att skära och bearbeta, har bra slitstyrka och relativt stora avvikelser inbördes i storlek.

VÅTPRESSADE PLATTOR

FAJANS

Fajansplattor innehåller rätt mycket kaolin som gör dem vita efter bränningen. När plattan har bränts en gång får den glasyr och bränns igen. Den är utmärkt för väggbeklädnad, lätt att skära och har ganska stor slitstyrka.

TORRPRESSADE PLATTOR

NÄR KAKEL MÖTER KLINKER

Kontrollera alltid fallet på golvet och ta hänsyn till detta när du mäter upp för den första kakelraden. Underkanten på den första raden ska hamna i nivå med färdigt golv.

AVSTÅND TILL GOLVET

Här har en list spikats fast på väggen för att markera färdig höjd på golvet. Det är en bra lösning för att placera kakelraden på rätt höjd när golvet ännu inte är klart.

ÄR VÄGGEN PLAN?

Kontrollera hur plan väggen är med t.ex. ett långt vattenpass eller en aluminiumprofil. I väggens längdriktning accepteras avvikelser på högst plus/minus 1,5 mm. Största nivåskillnad blir då 3 mm.

ÄR VINKLARNÄ RÄTA?

Ta fram en stor vinkel och kontrollera om hörnen i rummet är vinkelräta. Det är inte så viktigt för plattorna på väggen, men det inverkar mycket på hur plattorna på golvet ska skäras.

Var extra noga på kritiska ställen

I badrummet måste du vara extra noggrann med de plattor som ska sitta runt toaletten, i duschutrymmet och runt tvättstället. Alla plattor som sitter i ögonhöjd kommer att studeras noga av alla som använder badrummet. Markera alla kritiska ställen och undersök dem sedan med vattenpass.

TIPS

Flera slags plattor. Utöver keramik och sten används också glas och stål till plattor, och de kan användas på samma sätt.

MONO- OCH BICUTTURA

Monocuttura-plattor får glasyr på den ena sidan och bränns endast en gång. Det ger en hårt bränd platta. Bicuttura betyder dubbelbränd och plattor med två skikt glasyr bränns två gånger.

PORCELLANATO

Porcellanato (kallas även granito) är en vanlig variant. Plattan har samma egenskaper som porslin. Godset suger nästan inte åt sig vatten och tål frost. Plattan tål både kemikalier och slitage.

MOSAİK

Mosaik kallas plattor mindre än 50 x 50 mm. De säljs fastlimmade på nät eller med papper på framsidan. Det underlättar läggning och sättning. Mosaik har ungefär samma egenskaper som övriga plattor. Mosaik kan även vara gjord av glas.

NATURSTEN

De viktigaste naturstenarterna för golv är hårda som exempelvis granit och skiffer. Andra stentyper kan vara kalksten, sandsten och marmor. Stenens yta kan vara polerad, slipad, huggen eller jetbränd.

**TORRPRESSADE
PLATTOR**

**TORRPRESSADE
PLATTOR**

**TORRPRESSADE
PLATTOR**

NATURSTEN

Plattsättarens verktyg

Vilka verktyg du behöver när du sätter kakel eller lägger klinker beror lite på hur stort arbetet är och vilka hinder du råkar ut för. Finns det t.ex. rör som tvingar dig att göra hål i plattorna?

En del av verktygen på listan nedan måste du ha tillgängliga. Det är så kallade basverktyg. De övriga kan du eventuellt behöva.

Om du bara ska sätta upp tre rader kakel ovanför spisen klarar du dig med basverktygen.

Ska du däremot kakla en hel vägg behöver du verktyg att skära plattorna med. Och här kan du säkert nöja dig

med en manuell kakelskärare. Ska du fortsätta med resten av väggarna i badrummet eller tvättstugan lönar det sig att skaffa en del proffsverktyg.

Våtskärmaskinen kan då rekommenderas. Priset varierar mellan några hundra och ett par tusen kronor, men den besparar dig en hel del arbete.

Slutligen är frågan: ska du sätta upp kakel med hjälp av fogsnöre eller kakelkryss? Plattsättaren tvekar inte det minsta – han använder uteslutande fogsnöre i sitt arbete. I nästa nummer förklarar vi varför plattsättaren inte är nöjd med kakelkryss

BASVERKTYGEN:

- Tumstock och snickarpenna
- Vattenpass – och ett av dem ska vara minst 120 cm långt
- Tandspackel, 6 mm tänder (gärna även ett med 8 mm tänder)
- Fogsnöre, 3 mm
- Gummispackel
- Kakelslev
- Svamp
- Trasor att torka rent med
- Svamp/skumgummibräda
- Kakelskärare (ev. glasskärare)

EXTRA VERKTYG

beroende på uppgiftens omfång:

- Borrmaskin med blandare
- Kakeltång
- Skär- och knäcktång
- Håltång
- Polygrip
- Kakelhammare
- Kakelskärare
- Såg
- Kakelborr, ev. hel sats
- Våtskärare med diamantklinga
- Vinkelslip med diamantskiva
- Borrhållare
- Diamantborr
- Ritspenna
- Fogbalja

EXEMPEL

Om du börjar uppsättningen av kakel i det ena hörnet i hopp om att plattorna går jämnt upp med väggbredden så blir du säkert besviken.

För att lyckas med arbetet är det nödvändigt att först mäta väggens bredd – gärna även höjden – så att du kan räkna ut hur många plattor som går åt på bredden och därefter anpassa plattorna.

Här visar vi hur du klarar planeringen, och i nästa lektion lär vi dig hur kakelplattorna sätts upp.

Mät hela väggen

1 När du har markerat den lodräta mittlinjen på väggen kan du låta den gå mitt igenom en kakelplatta eller också genom en fog. Det du väljer får betydelse på bredden på de yttersta plattorna.

Mät upp för golvbrunn

I våtrum ska golven läggas med fall mot golvbrunnen. Om golvet längs en vägg är vågrätt ska också den nedersta kakelraden på väggen monteras vågrätt.

Om golvet däremot sluttar längs med väggen måste man skära den nedersta raden kakel så att den passar till golvet fall. Den undre raden ska ha vågrät ovansida och ofta börjar man sättningen med rad två och avslutar med att sätta fast de skurna plattorna. Den minsta plattan ska vara större än en halv platta.

TIPS

Om kaklet ska fortsätta till taket, ska du mäta hela vägen upp på samma sätt som du mäter bredden på väggen. Det gäller ju att inte avsluta med en smal remsa, vare sig mot taket eller mot en vägg. Vill du avsluta en bit upp på väggen bör det vara cirka 180 cm upp. Du bör avsluta med en rad hela plattor eller med en bård av något slag.

MATERIAL

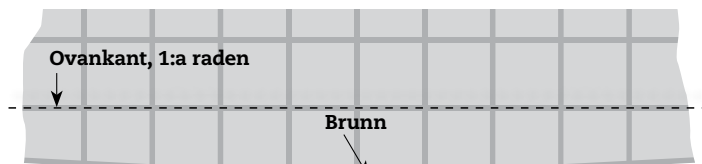
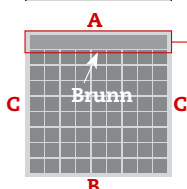
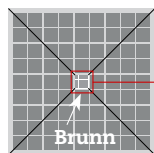
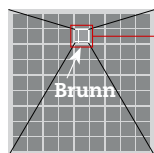
Klinkergolv är ett bra underlag för golvvärme. Plattorna fördelar värmen bra tillsammans med kakelfixet och ev. spackelmasa.

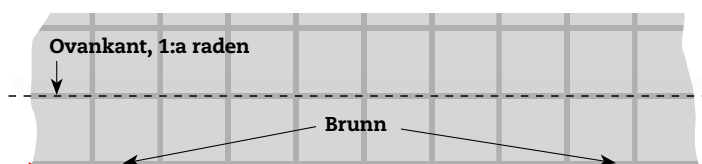
2 Bredden på de plattor som hamnar längst ut i sidorna ska vara större än en halv platta. Här valde vi att låta en fog hamna i mittlinjen, och då blir plattorna längst ut i sidorna för smala.

När brunnen sitter en bit ut på golvet måste man lägga golvet med fall från alla sidor mot brunnen. Då måste man skära den nedersta raden plattor på väggen så att de passar till fallet. Om brunnen är mitt på golvet ska man inte skära så mycket.

Placeras brunnen tätt intill den ena väggen eller längs den är det bara kaklet på sidoväggarna (C) som ska skäras med fall. Hela undre raden på väggen B skärs.

Om golvet läggs med fall längs väggen ska den nedersta raden kakel skäras i underkant. Ovankanten ska vara vågrät.

Om golvet faller bort från eller mot väggen sätts kaklet upp utan att behöva skäras på den väggen.

VAR SKA DU BÖRJA?

Var ovankanten på den första kakelraden hamnar bestäms av att plattorna normalt står "ovanpå" den färdiga golvbeläggningen. Fogen mellan golvklinker och kakel bör vara 5–8 mm eftersom man normalt fogar med silikon.

MARKERA PÅ VÄGGARNA

När du mätt och kommit fram till var ovankanten hamnar markerar du den med ett streck. Är golvet vågrätt längs alla väggar fortsätter du med strecket hela vägen runt rummet. Detta går förstås lättast om du har en rotationslaser. Om golvet har fall längs väggen ska den första radens ovankant markeras på samma sätt, men en bit längre ner. Det beror på att du måste skära en del kakelplattor. Om du skär bort t.ex. 2 cm ska ovankanten på första raden flyttas ner 2 cm.

3 Om vi i stället flyttar plattan så att mittlinjen hamnar exakt mitt på den, kommer de yttersta plattorna att bli större. Och som det framgår av fotot ser det betydligt snyggare ut.

4 Fogen i hörnet kan utföras på två sätt: antingen skjuts plattan in mot angränsande vägg eller mot kakelplattan på den angränsande väggen. Välj samma lösning på bägge sidor.

5 Första kakelraden ställs på listan med fogsnöre mellan plattorna för att få korrekt fogbredd, 3 mm. Om du drar lodräta streck för var 3–4:e platta blir det lättare att sätta upp plattorna.

Lektion 1

FÖRBEREDELSE

- Olika slags plattor.
- Förbereda underlaget.
- Mäta och markera.

■ EXEMPEL:

Mät upp för plattor på vägg eller golv.

Lektion 2

SÄTT UPP KAKEL

- Blanda kakelfix.
 - Använda kakelsnöre.
 - Tandspacklar.
 - EXEMPEL:
- Lägg klinker på golvet.

Lektion 3

FINA FOGAR

- Välj rätt fogmassa.
 - Fogar i flera färger.
 - Verktyg till fogning.
 - EXEMPEL:
- Svart fog mellan vita plattor.

Lektion 4

KANTER OCH HÅL

- Dela plattan med tång.
 - Gör hål med tång eller borrh.
 - Gör hål med hammare.
 - EXEMPEL:
- Skär kakel med en manuell kakelskärare.

Lektion 5

FÖR DE ERFARNA

- Runt fönstret.
 - Kakel på gering.
 - EXEMPEL:
- Snygga hörn med gerade plattor.

Snörräta kakelrader

Den första raden plattor avgör om kaklet på väggen eller klinkern på golvet kommer att löpa i snörräta rader eller i böljande vågor. Om det är ordning på första raden går uppsättningen nästan av sig själv.

På den första lektionen i kursen blev höjden och kakelfördelningen för den första raden fastlagd. Nu gäller det uppsättningen. Spika lister under den första raden kakel om det finns plats. Då kan man stryka ut kakelfix på väggen med en 6 mm tandspackel över hela väggens bredd och 3–4 kakelrader uppåt, om du kapat till alla plattor och arbetar i ett lagom tempo. Annars måste du stryka ut kakelfix på en mindre yta, då hela den limmade ytan måste täckas med kakel inom en halvtimme.

Plattorna trycks fast i limmet. Tryck så hårt på plattan att de 6 mm höga limsträngarna från tandspackeln pressas ihop till ett 3 mm tjockt jämnt utbrett lager bakom plattan. Överflödigt fix skrapas av innan du lägger ut nytt fix.

EXEMPEL

Det är i stort sett ingen skillnad mellan att lägga klinker på golv och att sätta upp kakel på väggar. Golvet mäts upp, fördelningen av klinker bestäms och en rad klinker läggs ut. Beroende på golvets storlek ritas fogens placering upp på golvet för var 3:e till 4:e rad.

TIPS

Kolla om du lagt på tillräckligt med fix genom att trycka fast en platta och sedan ta bort den igen. Det ska sitta ett tunt lager fix på minst $\frac{3}{4}$ av plattan.

När kakelfixet lagts på dras det ut med en tandspackel. Dra nerifrån och uppåt. Håll spackeln nästan vågrätt.

Klinker på golv

1 Som på väggar läggs kakelfix ut på golvet med tandspackelns raka kant. Lagertjocklek 3–4 mm när man använder en 6 mm tandspackel. Limmet stryks ut med den tandade sidan.

Blandning av kakelfix

BLANDA LIMMET MED MASKIN

Kakelfix levereras i pulverform och ska blandas med vatten i de proportioner som anges på förpackningen. Rör om fixet med en blandare satt i en bormaskin.

DEN RÄTTA KONSISTENSEN

Om kakelfixet har rätt konsistens kan man lägga en klump på tandspackeln utan att fixet flyter ut. Tandspackeln har två sidor med tänder och två utan tänder.

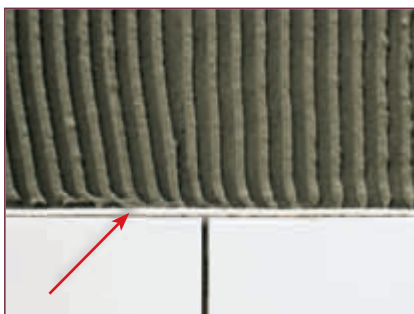
Välj tänder

Tänderna på tandspackeln ska passa till plattans storlek och tjocklek, så att plattan limmas på vägg eller golv med den rätta mängden kakelfix. En 6 mm tandspackel t.ex. gör 6 mm höga strängar och tar därmed bort hälften av fixet, som fördelas i ett 3 mm tjockt lager över hela plattan när den trycks fast i fixet. För plattor upp till 20 x 20 cm används spackel med 6 x 6 mm tänder. Plattor som är 30 x 30 cm kräver 8 x 8 mm tänder, och större plattor kräver 10 x 10 eller 12 x 12 mm tänder. Till mosaik används bara 3 x 3 mm.

Kakelsnöre

Kakelsnören är vanligen 3 mm tjocka, både vågrätt och lodrätt. Plattsättaren lägger alltid ett 3 mm tjockt kakelsnöre ovanpå en plattrad för att avståndet till nästa rad ska bli 3 mm. Efter en halvtimme tas kakelsnöret bort, genom att det helt enkelt dras bort från mellanrummet mellan plattorna.

Kakelsnöre kan också användas till den lodräta fogbredden, men i regel klarar plattsättaren detta med sitt ögonmått. Du kan köpa kakelkryss på 3 mm, men de är varken snabba eller enkla att arbeta med. Med kakelsnöret kan du justera för ojämnheter hos plattorna och eventuellt också i underlaget. Det kan du inte med hårda kakelkryss, som också ska tas bort innan fogning – och det är ganska besvärligt.

SNÖRET HÅLLER AVSTÅNDET

Kaklet sätts upp med 3 mm kakelsnöre placerat på plattornas övre kant. Snöret ska ligga på plattorna och inte tryckas fast i fixet. I båda hörnen kan du haka fast snöret i lodräta fogar så att det sitter kvar.

Den lilla kakelbiten i hörnet ställs på snöret och trycks fast.

BÖRJA I HÖRNET

Börja sätta upp kakel i ett hörn, gärna växelvis från rad till rad mellan väggens två hörn. Ställ en platta på kakelsnöret och tryck in den mot underlaget, så att fixsträngarna trycks ihop till ett 3 mm tjockt lager.

2 Här har vi valt en halv platta att börja med längs alla sidor. Golvets fogar följer alltså väggens fogar. Det blir snyggast så när plattorna på både golvet och väggarna är av samma typ.

3 Golvplattorna läggs i kakelfixet och trycks ner så att fixet täcker plattan helt på undersidan. Det innebär att de 6 mm höga strängarna pressas ner till ett 3 mm jämnt lager under plattan.

Klinkergolvet kräver minst 1-2 dygns torktid innan det kan beträdas och fogas.

4 De hela plattorna läggs rad för rad. Fogarna på golvet följer fogarna på väggen och fogbredden är densamma, nämligen 3 mm.

Lektion 1

FÖRBEREDELSE

- Olika slags plattor.
- Förbereda underlaget.
- Mäta och markera.
- EXEMPEL:
Mät upp för plattor på vägg eller golv.

Lektion 2

SÄTT UPP KAKEL

- Blanda kakelfix.
- Använda kakelsnöre.
- Tandspacklar.
- EXEMPEL:
Lägg klinker på golvet.

Lektion 3

FINA FOGAR

- Välj rätt fogbruk.
- Fogar i flera färger.
- Verktyg till fogning.
- EXEMPEL:
Svart fog mellan vita plattor.

Lektion 4

KANTER OCH HÅL

- Dela plattan med tång.
- Gör hål med tång eller borr.
- Gör hål med hammare.
- EXEMPEL:
Skär kakel med en manuell kakelskärare.

Lektion 5

FÖR DE ERFARNA

- Runt fönstret.
- Kakel på gering.
- EXEMPEL:
Snygga hörn med gerade plattor.

Kakel med snygga fogar

Om det är något som har betydelse för resultatet, så är det fogen mellan kakelplattorna. Se här hur du lyckas med fogningen.

När kakelfixet fått härda ett till tre dygn är det dags att foga mellan plattorna. Fogara ska vara rena och fuktas ev. lätt med en svamp för att det ska vara lättare att fördela fogbruket. Fogningen utförs med pulver som bara ska blandas med vatten, och bruket läggs på med gummispackel eller gum-mibräda. Plattsättaren fogar en vägg på 4–6 m² i sänder genom att dra ut bruket diagonalt över fogarna medan han trycker lätt med gummispackeln, så att bruket pressas ner i fogarna. Överflödig fogbruk tas bort med fuktig svamp och till sist torr trasa.

EXEMPEL

För att lyckas med fogningen är det viktigt att få ner bruket ordentligt i fogen. Det räcker därför inte att bara fördela bruket och tvätta rent. Du kan använda en fuktig svamp att pressa ner bruket med och du kan använda en fogpinne att släta ut med.

TIPS

Tvätta den kaklade ytan efteråt med vatten, men blanda i målartvätt eller liknande i förhållandet 1:10.

Det ser smutsigt och kladdigt ut när vi fogar med svart fogbruk, men det går lätt att tvätta bort resterna efteråt.

Svart på vitt

1 Fördela fogbruket diagonalt över fogarna med gummispackeln. Pressa ner bruket ordentligt så att det packas i fogen och därmed fyller igen den fullständigt. Överflödigt bruk skrapas bort.

WWW

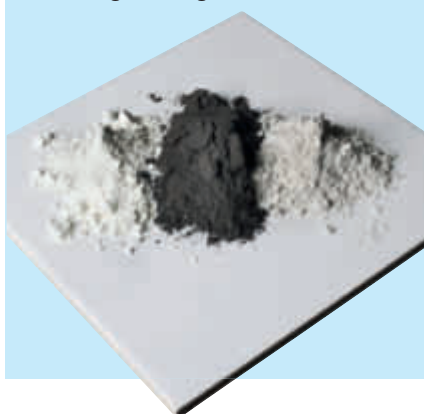

Hur mycket kakel går det åt?

På vår webbplats finns en tabell du kan använda när du ska räkna ut hur mycket kakel det går åt per kvadratmeter beroende på kakelstorlek. Skriv kakeltabell som sökord på www.gds.se

Fogar i flera färger

Det finns fogbruk i flera olika färger och nästan ett för varje smak. Här ser du tre varianter (pärlvit, svart och vit). Fogbruket köps i små påsar eller säckar som torrpulver och blandas med vatten enligt anvisningar på förpackningen. Blanda med omrörare fastsatt i bormaskinen. Bruket ska vara smidigt och konsistensen påminner då om fast kräm. Ju bredare fogen är, desto grövre ska bruket vara (men läs anvisningarna noga).

Lättare med rätt fogredskap

När du fogar mellan kakelplattor är det en fördel om du har rätt redskap för det underlättar arbetet. Du kan köpa en sats eller ett paket med de redskap du behöver, och de utgörs oftast av en hink med rullar (som man pressar skumbrädan mot), en gummispackel (eller gummibräda) och en skumputsbräda (eller kakelsvamp). Det är i regel lättare att fördela bruket med gummispackel än med gummibräda. Du behöver dessutom en fogpinne eller fogslev, ett par vanliga svampar samt ett par mjuka bomullstrasor till polering av kaklet.

SVAMPEN

Kakelväggen fuktas lätt med en vanlig svamp för att bruket lättare ska fästa. Kan även användas att släta ut bruk med.

GUMMISPACKELN

Fogbruket fördelas mellan plattorna med en gummispackel som förs diagonalt över fogarna för att inte fastna i dem.

SKUMPUTSBRÄDA

Överflödigt fogbruk tas bort med skumputsbrädan (eller svampen). När fogen har härdnat på ytan är det dags att polera kakelplattorna försiktigt med torra, rena bomullstrasor. Akta fogarna!

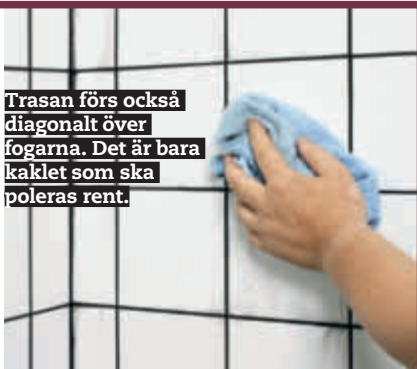

Om du fyller hörnfogen med bruk, slätar du ut det med fogslev eller fogpinne.

2 Alla fogar slätas ut med en fuktig svamp. Bruket ska fylla igen fogen, men det får inte vara så mycket bruk att det kommer upp på kaklet. Skrapa i så fall rent med fogpinne eller en fogslev.

3 Kaklet tvättas med en fuktig svamp som dras diagonalt över fogarna för att inte dra med sig bruk. Skölj svampen efter vart eller vartannat drag.

Trasan förs också diagonalt över fogarna. Det är bara kaklet som ska poleras rent.

4 Fogbruket torkar relativt snabbt på kakelplattorna. Vänta tills fogarna har torkat och polera sedan kakelplattorna med en ren, torr bomullstrasa.

Lektion 1

FÖRBEREDELSE

- Olika slags plattor.
- Förbereda underlaget.
- Mäta och markera.

■ EXEMPEL:

Mät upp för plattor på vägg eller golv.

Lektion 2

SÄTT UPP KAKEL

- Blanda kakelfix.
- Använda kakelsnöre.
- Tandspacklar.

■ EXEMPEL:

Lägg klinker på golvet.

Lektion 3

FINA FOGAR

- Välj rätt fogbruk.
- Fogar i flera färger.
- Verktyg till fogning.

■ EXEMPEL:

Svart fog mellan vita plattor.

Lektion 4

KANTER OCH HÅL

- Dela plattan med tång.
- Göra hål med tång eller borr.

- Göra hål med hammare.

■ EXEMPEL:

Skär kakel med en manuell kakelskärare.

Lektion 5

FÖR DE ERFARNA

- Runt fönstret.
- Kakel på gering.

■ EXEMPEL:

Snygga hörn med gerade plattor.

Snygga hål och kanter

Se här vilka verktyg du bör ha tillgängliga när du delar en kakelplatta, och vilka du behöver när du måste göra hål i en platta för att anpassa den efter ett rör.

Bryt av plattan snyggt

BRYT MED EN TÅNG

Du kan dela en kakel- eller klinkerplatta med en kakelskärare, men de lite mjukare plattorna kan du bryta i två delar med en kakelskär- och bryttång.

KLIPP MED KAKELTÅNG

Kakeltången (som även kallas mosaiktång) är perfekt när du bara ska bryta loss en remsa från plattan. Ritsa plattan och bryt sedan bort bitarna med tången.

EXEMPEL

Så snart det är fler än ett par plattor som ska delas, har du stor nytta av en kakelskärare. Den har en skärtrissa som ritsar plattan, och med spaken knäcks plattan lätt exakt där du har ritsat den.

Även om kakelskäraren är rätt billig, är det vår erfarenhet att den fungerar bra och pålitligt.

VERKTYG

Även elektriskt. Ska du skära många hårda plattor är våtskärmaskinen perfekt. En sådan kan du hyra för 150–200 kr per dag.

Enkel kakelskärare

Anhålllet på kakelskäraren har centimetergraderad skala som gör det lätt att skära rätt.

SKÄRA PLATTOR

1 Mät först hur stor plattan ska vara. Här ska den bli 5 cm bred, och plattan läggs på kakelskäraren och skjuts upp mot anhålllet så att den ligger rätt.

Gör hål på flera sätt

Om du bara ska göra ett hål eller två för t.ex. en rörgenomförning kan du klara dig med vinkelslip och kakeltång. Ja, det kan gå även med en ändavbitare – i varje fall när hålet senare täcks av en täckbricka eller liknande. Om du ska ta upp flera hål eller om hålen kommer att vara synliga måste du skaffa en håltagare för kakel (som sätts i bormaskinen) eller specialsågblad för kakel. Fyrkantiga urtag kan klaras av med vinkelslip och diamantkapskiva.

I mjuka plattor som marmor klarar du dig med en hammare, en spik, en rörstump och en kakeltång.

Hålet klipps upp till strecket.

KLIPP MED PAPEGOJTÅNGEN

Kakeltångens papegojkäftar har en sådan form att de kan stickas in i ett litet hål i en platta. Därefter låter du dem gnaga bort bit för bit tills hålet har önskad storlek.

Gnag bort små bitar i sänder.

KLIPP MED HÅLTÅNG

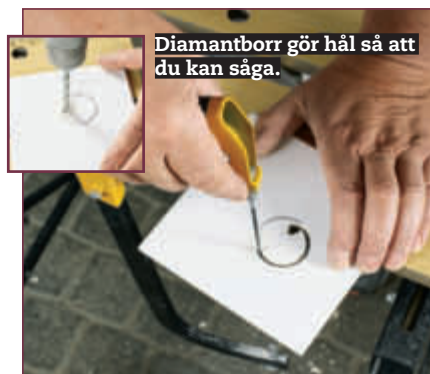
En specialtång kan ersätta papegojtången när du vill göra ett hål lite större. Håltången kan ställas in så att den passar till tjockleken på kakelplattan.

Slå mitt i markeringen så att glasyren lossnar. Till slut kan du slå hål i plattan.

SLÅ HÅL MED HAMMARE

Hål i tunna plattor gör plattsättaren med en spetsig kakelhammare. Hålet markeras med tusch och plattan läggs på t.ex. en rörstump med hålet mitt i röret. Därefter slår man många små lätta slag.

Diamantborr gör hål så att du kan såga.

SÅGA MED KAKELSÅG

För att kunna göra ett hål mitt på en platta borrar man först hål. Det görs med diamantborr. Därefter sticks ett sågblad ner i borrhålet och det riktiga hålet sågas upp.

Välj lågt varvtal så att spetsen kan arbeta sig ner i glasyren.

BORRA MED HÅLSKÄRARE

Om kakelplattan inte är för hård kan du göra hål med en hålskärare, som egentligen är avsedd för trä och gips. Ställ in diametern och placera borret exakt i mitten och arbeta sedan med lågt varvtal.

2 Kakelskärarens handtag med den inbyggda skärtrissan fälls ner mot plattan och trissan pressas in i glasyren. Dra nu handtaget framåt, så bildas det en fin rits i glasyren där plattan ska delas.

Om plattan är hård flyttas handtaget mot mitten innan plattan delas.

3 Handtaget förs hela vägen fram till anhället och pressas sedan ner en aning mot plattan. Tryck exakt så hårt att plattan delar sig i ritsen.

En brynsten kan användas även för att fasa kanterna på kakelplattor.

SLIPA KANTER

4 Kakelplattan är glaserad och kanten blir vass när plattan har delats. Du kan fasa av kanten lite med baksidan av en annan platta eller också använda brynsten eller slipsten.

Lektion 1

FÖRBEREDELSE

- Olika slags plattor.
- Förbereda underlaget.
- Mäta och markera.

■ EXEMPEL:

Mät upp för plattor på vägg eller golv.

Lektion 2

SÄTT UPP KAKEL

- Blanda kakelfix.
- Använda kakelsnöre.
- Tandspacklar.

■ EXEMPEL:

Lägg klinker på golvet.

Lektion 3

FINA FOGAR

- Välj rätt fogbruk.
- Fogar i flera färger.
- Verktyg till fogning.

■ EXEMPEL:

Svart fog mellan vita plattor.

Lektion 4

KANTER OCH HÅL

- Dela plattan med tång.
- Göra hål med tång eller borr.
- Göra hål med hammare.

■ EXEMPEL:

Skär kakel med en manuell kakelskärare.

Lektion 5

FÖR DE ERFARNA

- Runt fönstret.
- Kakel på gering.

■ EXEMPEL:

Snygga hörn med gerade plattor.

Sätt kakel runt hörn

Svårighetsgraden ökar när den kakelrad man håller på att sätta upp, också ska fortsätta runt ett hörn. Men här får du ett par goda råd som gör att du lyckas.

En del kakelplattor har minst en glaserad kant som gör att plattan kan sättas i ett utåtgående hörn. Plattor som saknar glaserad måste däremot skäras på ett speciellt sätt. En del kakelserier omfattar inte bara vanliga plattor utan också hörn- och kantplattor, bårder, sockelplattor och profiler. Men oavsett vilken sorts kakelplatta du arbetar med kan du få snygga utåtgående hörn. Det gäller bara att veta vad du ska göra.

Om du arbetar med en standardplatta utan glaserad kant måste du geringssåga

kanten i 45 grader, så att den blir lite spetsig. Gör du det på två plattor och sätter dem kant i kant får du ett snyggt hörn. Du behöver inte såga kanterna för det är besvärligt – det är lättare att slipa ner baksidan med vinkelslip.

Om du inte slipar kanterna eller väljer plattor med glaserade kanter, kan du sätta två "vanliga" plattor vinkelrätt mot varandra. Den ena kanten kommer då att synas. Vänd den då så att den syns minst och tänk på att vara konsekvent så att alla plattor sätts likadant.

VIKTIGT

Hörselskydd, skyddsglasögon och ansiktsmask är nödvändiga när du använder vinkelslip för att slipa eller kapa kakelplattor. Det dammar mycket så stäng dörren!

Runt hörnet och in i smygen

Om du ska sätta kakel runt ett hörn och in i en fönstersmyg, börjar du med att bestämma om plattorna ska geringskapa eller sättas kant i kant. Om de sätts kant i kant måste du bestämma åt vilket håll den synliga kanten ska vändas. Se de två lösningarna nedan.

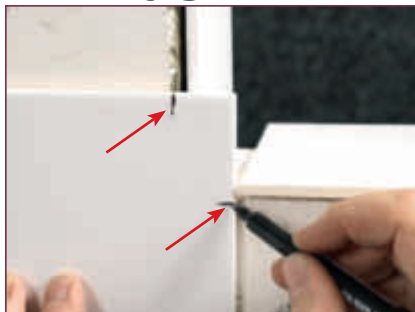
Under alla omständigheter råkar du ofta ut för att kakel- eller klinkerplattorna måste anpassas i form för att kunna monteras. Kakelskärare och kakeltång är då till stor nytta.

Väljer du att geringskapa (slipa) plattorna behöver du en liten vinkelslip och naturligtvis skyddsutrustning. Det dammar, så arbeta helst utomhus.

GNAG BORT LITE AV PLATTAN

Det markerade urtaget i plattan skärs försiktigt med kakelskärare, och kaklet mellan de två spåren tas bort med kakeltång. Gnag bort bit för bit med tången.

ANPASSNING TILL SMYGEN

När du har kaklat upp till fönsterhöjd markerar du de plattor som är för stora. Här beslutar vi att plattorna inne i smygen ska överlappa dem som sitter på väggen.

2 LÖSNINGAR

GERING ELLER KANT MOT KANT

De två översta plattorna har slipats ner på baksidan längs ena kanten och satts fast i kakelfix. De två undre plattorna har satts kant mot kant och det är den halva som sticker ut som "överlappar" den på väggen.

Vinkelslipen fixar snygg gerad kant

Sätt en diamantskiva avsedd för torrkapning i vinkelslipen och slipa sedan mycket försiktigt. Kom ihåg att övning ger färdighet! Prova på 10–15 plattor. Det är lite svårt i början!

Är det en hårt bränd platta kan du med fördel använda en våtkapmaskin.

Även om kanten på plattan inte är glaserad så kommer den aldrig att synas. När de två plattorna i hörnet har slipats ner och satts ihop ser man bara en tunn fogad kant.

Fogen mellan plattorna är en elegant lösning som är att föredra på alla ställen som är iögonfallande.

Plattan till vänster har glaserade kanter. Plattan till höger är glaserad endast på framsidan.

EXEMPEL

Slipningen av plattor kräver först och främst försiktighet. Du ska hålla plattan med den ena handen och styra vinkelslipen med den andra. Det är bäst att spänna fast plattan medan du slipar. Tänk på att slipa endast lite i sänder. Kakel är skört och det är lätt att ta för mycket.

MATERIAL

Glaserade kanter. Om du väljer en kakelserie där några plattor har glaserade kanter, så blir det lätt att sätta upp dem så att du får ett snyggt hörn.

Hörnfog

1 Slipa ner kanten i 45 graders vinkel med vinkelslip. Slipa inte för nära den glaserade framsidan, för det lossnar lätt bitar och då ser kanten trasig ut. Håll minst 1–2 mm avstånd.

2 Två kakelplattor med var sin 45-gradig slipad sida kan sättas ihop fullständigt vinkelrätt och placeras i ett hörn. Små ojämnheter gör inget – de elimineras av fogbruket.